

હિદાયત

હોલર ઇમામની

અને

મુનાશીકોનો દુરાચ્છ.

વિવેચક—

M. J. વરતેજ.

મગા કર્તા—

મુખતાર નાનજ.

કિમત ચાર આના.

જુન ૧૯૧૭

મળવાનું છે—ધિ ઇસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,
નીશાનપાડા રોડ મુંબઈ—૬.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. ત્રાટ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૭૦૫૪

ધી ખોજી સીધી પ્રીટીંગ પ્રેસ ૧૧૩, પાત્રખી મહેલા
મુંબઈ-૯ માં મેનેજર વલીભાઈ નાનજીએ પ્રગટ કર્તાઓ
માટે છાપ્યું ને મુખતાર નાનજી સતીયાનીએ ખડક જમાન
ખાના પાસે મુંબઈ નં. ૩ મધ્યે પ્રગટ કીધું.

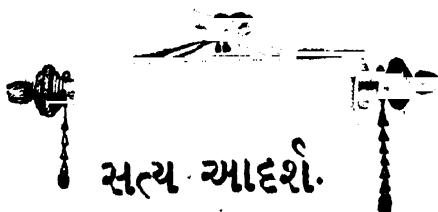
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૫૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૪૨ ઈમામની રિદાયાત

વિષય પૌરુષ : ૫૨૩ : ૫૨

સત્ય આદર્શ.

માણસોમાંના મુખ લોકો જલદીથી કહેશે કે, જે કેમલા ઉપર તેઓ હતા, તે કેમલા પરથી તેઓને કયા કારણે ફેરવ્યા ?

(સુરે બકર આ. ૧૦૨)

* * * * *

“ દુઆના દુસ્મનને ઝટકો અને ફીતુરી ફતવાને ફટકો ” નું પુસ્તક મીં એદલજી ધનજી કાયાનાં “ખોળ પંથ દર્પણ” ના આઠમા ભાગનું ખંડન અમોએ લખી-
ને મીં કાયાની ઇસમાઈલીયોની બંદગી (દુઆ) ના વિષય પર, સાંકડી દૃષ્ટિનાં વિવેચન કરવાની રૂઠી પ્રત્યે, કા
ક ભાષામાં જે જવાબ આપ્યો છે, તે પ્રત્યે ભાષાનાં કડ
કપણાંનો જે દોષ દેતા હોય, તેમણે મીં કાયાનાં અન
લીમિટેડ લેખોની ભાષા વાંચતાં, તે ઉપરથી ખોટો નમ્રતા
અને ખરો કંટાળો, એ વ્યવહારને અનુસરી અમોએ
વાપરેલી ભાષા કરતાં, અમોએ આપેલા (દંદાશીકન)

જવાબો જેનો વાગતો જવાબ મીં કાળા આપવાનું ગળું
 નહિ ધરાવતા હોવાથીજ તેમના સ્વારપછીના પ્રગટ આવે-
 લા લેખમાં કંઈપણ સીધી રીતે લખી શકતા નથી, એમ
 સાબીત થાય છે અને તેવીજ ગણતરી અમોએ મજકુર
 જવાબ લખતી વખતે એધડક રીતે બતાવી હતી, તે
 ખરી પડેલ છે. ત્યારે અમો, મીં કાળાના નુરેહિદાયત
 માસીકમાં ઈમામ કેવો જોઈએ. ? વાળા લખાણના
 તરફ અમો તેમની ખરી હકીકતો માટે, માન ધરાવતા
 હોવાથી. ઈસમાઈલી ચામુક નાં-૩ જો. તેજ લેખનો
 જવાબ લખતાં ભાષાનું કડક પણું કુદરતી નીકળી જવા
 પ.મ્યું છે. ત્યારે ખરા મુદ્દાઓ જેવાં તેવાજ ઝગકતા
 વાંચકો જોઈને અમારી ટોશોશ માટે ઈસાફ કરશે, છતાં
 નુરેહિદાયત નામનું મસોફ. તેના ખીજ અવ્યવહાર
 અને અનલીનીટેડ વાંચન વડે, પોતાના ઉભરા કાઢવાનું
 સાધન મીં કાળાએ કરી નાંખેલું હોવાથી અમો એધ-
 ડક અને જોવાઈં ભાષામાં કડીયું કે, નામે નુરેહિદા-
 યત કામે હીદાયતનું નુર નથી. પણ ખોજ કોમમાં.
 ફીતના ઉસ્કેનાર એક સળગતું પગરણું છે. અને તેથીજ
 નીચેની અમુદ્ય એત ને ખરનાં ઉદગારો મીં કાળા
 માટે નીકળે છે.

બેત.

જોહે અસ્લમંય બદલુનીદ,
ઉસ્સે નકીકી નરખ હરગીઝ ઉમ્મીદ;
કાલા કબ્બા ન હોવે સુફીદ.

આ રીતે મીં એદલત ધનત કાખાની કોશેશો. પોતાના નામ જેનાં અદબૈસરા પણ માટે પોતે નુરે હી-દાયતનાં ચોથા અંકના એક લેખમાં કમુલાત આપે છે. તે મુજબનું મનહુસપણું, કામ સાથે ચીટકેડું છે. એમ જોઈ. અમો તદત સારી અને ભલી લાગણીથી દીક્કગીર છીપે. કે મીં કાખાની ચટપટ જો તે શોધ કરનાર તરીકે હોત, તો તેટલી આશાવંત ઇમાનદાર તરીકે અમો ધન્યવાદ આપતે. પરંતુ “કમુતર બા કમુતર બાજ બા બાજ ” ની કહેવત મિસાલ અમારી તેવી ભલી ગણ-ત્રામાંથી નિરાશ થવા યોગ્ય મીં કાખાનો અદલ અને દુરાગૃહી નિર્ણયનાં શબ્દો છે. અને તેથી. ખુદાવંદે કરીમ એહલે બયેતના વિરુદ્ધ પોતાનો નિર્ણય જાહેર કરનાર ખારજો જેવા ઇમાનદારોથી બચાવ. એમ દોઆ મા-ગવી દુરસ્ત લ.ગેછે.

દારજુકે, અદલ હાલતનાં મીં એદલત મિત્રોની ભલી સુચનાઓ અને પોતાની પણ કોશેશો છતાં. આદિ-લત થઈ નહી શક્યા, એજ તેમના મગજનું નખળાપણું. અથવા ફાંકામાં પરવશ પડેલા તરીકેની સ્થિતિમાં, લેખા-

ઈ આલ્યા છે. અને તેવીજ અદ્રઢ પદ્ધતિ તેમના પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો ઉપરથી પરસપર વિરોધાનાસ માલુમ પડતો હોવાથી, તેમના ચુલ્લચુલા પણા ઉપરજ પ્રસંગો પાત ચપકા કરતાં રહેવાનું તેમના માફક અમારે અમારા હકીકતી ઇસ્લામનાં ઝળકતાં સિધ્ધાંતોના ઇન્સાફ ખાતર પસંદ કરવું પડેછે. અને જેવાથી તેવો દેખાવ કરતાં મુનસફ મિઝાઝના વાંચકોના ભલા તરફજ અમારી કોશેશો નો ઇન્ટેઝામ રાખીશું. કારણકે મીં કાબ્લા એક લેખમાં કમુલ કરે છે તેમ તેઓ પોતાના મનમાં હસેલી બાબત સિવાય બીજી કોઈ દલીલ ઉપર એતેકાદ રાખવા કરતાં ઇસ્લામનાં પવિત્ર સિધ્ધાંતો માટે તેઓ કઈ જાતનાં મ-કમ વિચાર ધરાનારા થશે. તે કદપી શકાતું નથી. અને અમેને કહેવા દો કે ઇસ્લામની શરઆતમાં એવા ફાટા બાજે એમજ ન હોતા, કે જેઓ ‘ઇમામ’ શું છે! અથવા જે શરતો ઇમામની સનાખતની છે. તેમાં પણ કામા-ડાળપણથી ભાડુતી બાબતો અથવા પોતે માનેલી બાબતો સાચીજ માનનારા હતા. ત્યારે ખરાપણથી તે તદ્દન ઉલ્ટું હોય છે. અને આવા હિસાબે મીં કાબ્લા દ્રઢ દુરાયેહી સામેત થઈ શક્યા છે. એક અંગ્રજના લેખમાંથી એક ન્યાયાધીશનાં જજમેન્ટમાંથી ! કે જેરમઝહબીના ગ્રંથ માંથી (ઇસ્લામનાં મુદ્દાઓ) નો સારો અથ કરવા મથવું તેનાં કરતાં જે પોતાનાંજ ધર્મનાં ગુરુર્ગોનાં કલામોનાં

રહસ્ય તરફ તેનાં અસ્લીયાતપણાનાં ઉંડાણ તરફ નજર નહીં નાખનાર મીઠા કામો ઇસ્લામ કે શરીયત માટે પણ કંઈ સુચના કરવા લેણું ધરાવતા નથી. ત્યારે પોતાનાં પાણીમાં લીટા કરવા જેવા લખાણોથી ઇસ્લામના મુળ સિધ્ધાંતો નાં તરફ વિરોધ દેખાડવાનું મીઠા કામો ધાર-મીઠા મુખે પણ ધરાવે છે. એમ કહેવાં વગર રહી શકતા નથી, અને આવાજ સહાસોમાં તે ખોળ પ્રકાશ જેવાં અઠવાડીકથી, અને તેજ નામનાં માસીકમાંથી ઉતરતી પંકડીએ આવ્યા પછી, સુધરેલા નામ ધારી સાહસો તન્નતાં ધારમિક નામે તુરે હિદાયત નો સાહસ પણ, વધુ છાંદગી ભોગવે એમ માંની શકતા નથી અને વાંચણની બડાઈ ખોર પદ્ધતીથી કુંક વખતમાં અદૃશ્ય (ગેમ) થઈ જવાનો જાહેર પુરાવો મળે છે, અને તેમનાં સજગતાં પજરણ મિસાલનું, નામનું તુરે હિદાયત હીદાયત (ખોધ) તુ તુર (મહેનતાણું) નો અર્થ પર ખતમ થવા દંદા શીકન રહીયાથી, કાશી હદીયા સમાન સમજાએ છીએ.

આ નાનકડા પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં મીઠા કામોનો તુરે હિદાયત નાંમનાં ચોથા અંક સુધીના લેખોનો સામટો આપવા લાયક રહીયો આપતાં એક બાબત પર લખવું. ફરજ સમજાયે છીએ તે એ છે કે:-

આગાખાન લકખનો જવાબ.

આગાખાન લકખ એ મથાણું ડાંટાળેર વિચારથી લખીને “ગજ વગરનું ગધાડું ને અમદાવાદનું ભાડું” એ કહેવત મુજબ “ઘરોનની રાજદ્વારી ખટપટ અને ધમામતનો દરજ્જો” જેવી બાબતોના પહાડ સામે મીં કાખા વેંત્યા તરીકે જે ભરડે છે, તે તરફ એક વિચારવંતને સુગ ચઢ્યા વગર રહે નાહ.

ઘસ્નાઅશરી મતના ઉપાધ્યા તરીકે મીં કાખાનો દખલ ઉપાધી જોરનારો છે, અને આવી લોંટા ઝોંટાની પટેલાધમાં કાન તોડાવનાર લોકડી મિસાલ પોતાની હાલત તરફ પણ વિચાર કરતો નથી. કારણકે ઘસ્નાઅશરી મતને પસંદ કરનારમાંના પણ મીં હાજનાજના વિરોધીઓમાંથી પણ થોડાક અજણ્યાઓ કે જેના પર મીં કાખાનાં લખાણોનો મદાર છે, તે મીં કાખો, ખરેખર કાખો (હુટારો) આદલજ નહિ, પણ પોતાને પણ અપ્રિય અને મનહુસ તરીકે સ્વિકારતો નામે એદલજ છે, તે નામદાર પહેલા આગાખાન શાહ હુસનઅલી શાહ કે જેની ધારમિક તાબેદારી મીં કાખાના વડવાઓ બજાવી ગુજરી ગયા છે, તેનો ભેજસેજ નામ ધરાવતો મીં એદલજ “ધક્કરત અફઝા”નાં ઈબ્રત (નસિહત) પકડવા જીગ ખુલ્લું કલામા વાંચતાં હતાં:—

વાંચે પણ નહિ કરે વચાર,
તે સમજે નહિ સઘળો સાર.

એ મુજબ પોતાની ગણતરીથી કહે છે (કે જેમ
ઈસ્નાઅશરી મતના મુદ્દાં, આલેમ, મુઝતહેદો પણ કહી
શકે નહિ) કે, આગાખાન લકબ ઈસ્નાઅશરી બાદશાહના
પ્રતાપેજ છે તથા ઈસ્નાઅશરીનું નિમક ખાઈને આગાખા
ન કહેવાયા છે. અને આગાખાનને છાશ ને રોટલી ઉપ-
ર રહેવાની ગરીબાઈ હતી વિગેરે.

નામદાર પહેલા આગાખાનના પોતાના હાથ મુખા-
રકંથીજ લખાએલી ઈતરત પદ્ધતિ લયક બાબતમાંથી
મીં કાબાએ કેવી ઈતરત પકડી છે, તે વાંચકને છુપી
રહેશે નહિ અથવા મીં કાબાનો આ લેખ વાંચી ગયા
પછી ઈતરત અફઝાનું પુસ્તક વાંચવા અમો દરેક લાગ-
તા વળગતાઓને ફરી વાંચવા બલામણુ કરીશું અને
જેઓને ઇન્સાફ પસંદ છે, તેઓ વાંચ્યા પછી મીં કાબા
તરફ અવિવેકી અને બડાઈખોર કે ફીતનાખોરનાં લકબ
થી આંગળી ચીંધ્યા વગર રહેશે નહિ. છતાં થોડુક
વીવેચન કરવાની રજા માંગીએ છીએ.

૧-હુઃખ ભોગવવું અને સત્ર કરવી એ ઈસ્લામના
સરદારોનો ખાસ શણુગાર છે. હું રસુલે ખુદા, હું
અલી, હું હુસેન, હું જેનુલામદીન વિગેરેનાં
હુઃખ ભર્યાં વરણુનો અને તેઓએ પેટ ઉપર પથ્થર

આંધી અથવા જવના સુકા રોટલા ઉપર ગુજરાન કરી
અને પાણી વગર તરફડી ને નિરગમન કરેલા સમયનો
ચિતાર પહેલા આગાખાન શાહ હસનઅલીએ જાણ્યો
અને સુકી રોટલી ઉપર ગરીબાઈથી વીતાડેલો વખત
ઈમામતના દરજ્જાની પુરવારી છે.

૨-હ૦ રસુલે ખુદાને અમીન (વિશ્વાસુ) નો લક
બ વિરોધી કુરેશ કોમનો હતો ! તે જોતાં નાં આગા-
ખાનને આગાખાનનો લકબ ધરાવના શાહે આપ્યાની
સરખામણી કોના જેવી ગણાય ?

૩-અબ્દુલ મુતલબ, અબુ લહબ વિગેરેનાં ઘરમાં
પરવશ થએલા અને નોતરાએલા હ૦ રસુલે ખુદા તથા
હ૦ અલીની નિમકની ગણતરી, નાં પહેલા આગાખાને
ઈસ્નાઅશરી બાદશાહનું ખાબેતુ નિમક સરખાવા બેનુ
વાપરે.

૪-ઈમામ હસન, અમીર માવીયા જેવા વિરોધી
તરફથી તહનામું થયા પછી સાલીયાણું મેળવી ગુજરાન
ચલાવતા તે હકિકત નાં પહેલા આગાખાન ને ધરાવના
ઈસ્નાઅશરી શાહ તરફથી મળતાં સાલીયાણું અને કેર-
માન પ્રાંત વિષે ઈઈ ઇમાનદારીથી વિચારી શકતા નથી ?

આવી આવી વિશાળ બાબતોને માત્ર ઈશારા તરીકે
કે ટુંકમાં બતાવીને મીં કાબાને આવા ગુમરાહીના ખ્યા-
લો કરતા વિવક સહિત રોકીશું, કે કદાચ સમજે !!

આ પછી નુરે હિદાયતના અંક ત્રીજાનાં પુઠાંમાં ઇસમાઇલીયોને (૧૦) સવાલો પુછનારની વિગત દાખલ રાખી છે, તેનો જુસ્સાદાર અને ધડો લેવા જોગ ખરા જવાબો અમારા મિત્ર એ. જે. સુનારાએ અલાહેદી બુક નામે “ હકિકતી ઈસ્લામને! આયનો ” છપાવી છે, તે વાંચી વિચાર કરવા ભલામણ કરીશું અને પછી નુરે હિદાયતના અંક ત્રીજાનાં પેજ ૧૬ થી ૧૮ પર સવાલ જવાબનાં મથાળાં હેઠળ ઇ. સ. ૧૯૦૫ માં કીલ્લામાં હાલના અમારા મુરશીદ સિરતાજ હાજર ઇમામ ના. આગાખાન સર સુલતાન મહમદ શાહ જી. સી. એસ. આઇ.; એલ એલ. ડી. અને એ ચીફ ઓફ બોમ્બે પ્રેસીડન્સીની હજુરમાં “ સુલેમાન વાલજી, શરીફ નુરમહમદ, સુલેમાન બીમ.જી ” વિગેરેએ સવાલો પુછી જે જવાબ મેળવેલા તે, જે હાલતમાં પ્રગટ કીધા છે, તે ઉપર મુનાફીક તરીકે દુરાગ્રહથી જોનારાઓને આ પુસ્તકમાંનાં સવિસ્તર જવાબ અને ટીકા વાંચવા ભલામણ કરી, અહીં કલમ રોકીશું.

વરતેજી.

નુરે હિદાયત અંક ૩ જો.

પેજ ૧૬ થી ૧૮ નો ઉતારો.

સવાલ-જવાબ.

૪૦ સં ૧૯૦૫ ની સાલમાં નામદાર આગા સાહેબ શ્રી કીલવા (ઈસ્ટ આફ્રીકાનું બંદર છે) ખાતે પધાર્યા હતા ત્યારે ખોળા શરીફ નુરમાહમદ, ખોળા સુલેમાન વાલજી તથા હાજી સુલેમાન બીમજી એમ જણ ત્રણે નામદાર આગા સાહેબને કેટલાક સવાલો પુછ્યા હતા. અને નામદાર આગા સાહેબે તેના જે જવાબો આપ્યા હતા તેનો ટુંકસાર નીચે પ્રમાણે ખોળા પળ્લી-કની જણ માટે આપવામાં આવે છે.

સુલેમાન વાલજી—હજરત અલી અં ને ખુદા કહેવા કે નહિ ?

આગા સાહેબ—જેને મારફત છે તે ખુદા કહે તો વાંધો નથી. જેને શરીઅત ઉપર ચાલે તે જો હજરત અલીને ખુદા કહેશે તો તે કાફર છે માટે તારે તમારા એતકાદ પ્રમાણે ચાલવું.

સુલેમાન વાલજી—કેટલાકો અલી અદલાહ કહે છે અને કેટલાકો અલીયુન વલી યુલ્લા કહે છે તેથી મુઝાવું પડે છે. માટે મને મારફત બતાવો.

આગા સાહેબ—મારફત શીખવું હોય તેણે ઇસ્મે ફીલસુફી તથા ઇસ્મે મનતક શીખવું જોઈએ અને તે શીખવું બહુ મુશ્કેલ છે. તેથી તમો રહેવા દો. માટે તમોને અલીયુન વલીયુલ્લા કાફી છે.

શરીફ નુરમામદ—આપની પાસે મહારી અરજ એ છે જે મને ઇમામના ખારામાં શક છે. તે આપરાજી હો તો ખુલાસો કરશો.

શરીફ નુરમામદ—ઘણા માણસો ૧૦૦ ઇમામ કહે છે. કેટલાક ૫૦, કેટલાક ૨૦ કેટલાક ૧૦, ને કેટલાક ૫ કહે છે. કેટલાકો એમ કહે છે કે ઇમામ નથી. તો હવે આપણા મઝહબમાં કેટલા ઇમામ છે તેનો ખુલાસો આપો એટલે તે પ્રમાણે વરતીએ.

આગા સાહેબ—ઇમામનો અર્થ તમો સમજતા નથી. ઇમામ એટલે પેશનમાજ. નમાઝમાં આલીમ ઉભે છે તે. અથવા એક ટોળાંનો ગોવાળ, સંભાળ રાખનાર વીગેરે થાય છે.

શરીફ નુરમામદ—આપે કહ્યું તેમાં મને કંઈ સમજ પડી નહિ.

આગા સાહેબ—ઇમામનો નંબર નથી ને ઇમામ

દુનિયામાં કાયમ છે. ઇમામ વગર દુનીયા ચાલે નહિ. મારી આદ મારો છોકરો તેની આદ તેનો છોકરો વીજેરે કાયમ સુધી ચાલે તેમાં કેમ કહી શકાય કે કેટલા ઇમામ છે? હું ઇસમાઇલ બિન ગદ્દર સાદકથી ઉતરી આવેલ છું.

સવાલ—આપના દાદા મરહુમ શાહ હસનઅલીએ કીતાબ નામે કનઝુલ મસાયલ તથા મનહાજુર રીશાદ નામે છપાવી છે તેમાં ખુદા એક, ઇમામ બાર-તેરમે ઇમામ નથી. અને કોઇ કહે તો તે કાફર છે વીજેરે લખેલું છે તેનું કેમ?

જવાબ—હા, તે યરાયર છે. પણ ઇરાનમાં ઇસનાશરીનું જોર હતું તેથી તેને કહેવામાં આવ્યું, જે કીતાબ તારે હાથે બનાવીને છપાવ તો ઠીક; નહિતર જન જશે. માટે તકીઓ રાખી છપાવી. તો તેથી શું થયું?

સવાલ—ઠીક, ત્યાં તો ઇસનાશરીનું જોર હતું. મુસલમાની રાજ હતું. તો આપે કહ્યું તે બનવા જોગ છે પણ મુંબઇમાં આપના કાકા જહાંગીર શાહે પણ તેને લગતી કીતાબ છપાવી છે. તેમાં આપનું નામ ઉમેરી કહે છે કે, હાલના ગાદી નશીન મહમદ સુલતાનનો એતે કાદ ઇસનાશરી છે તેનું કેમ? મુંબઇમાં અંગ્રેજ સરકારના ન્યાયી રાજ્યમાં કોઇની ખીક નથી.

જવાબ—તમેને ખબર છે કે, હું ગાદી નશીન છું. તેમ પોતે પણ લખે છે, ત્યારે વિચાર કરવો જોઈએ કે,

તેને ગાદી ન મળી, ને મને મળી તેનું કારણ જે તે મોટા છે. તેને મળવી જુએ. પણ તે અમારાથી ફરી ગયા. હવે તે પોતાની મરજી પડે તેમ છપાવે તેથી, શું થયું? અમને કાંઈ તેમાં લાગે વળગે નહિ. તે ઇસિમાઇલીથી ફરી ગયા, તેથી ગમે જેમ કરે

સવાલ—આપે કહ્યું તે હું સમજ્યો પણ હું પોતે આજથી ચાર વરસ અગાઉ ૧૯૫૨ ની સાતમાં મુબબકમાં રમજન શરીફમાં હતો. ત્યારે તા. ૧૯--૨૧--૨૩ ની રાતના મોટા જમાતખાનામાં મોટું જગરણ હતું. તેમાં માથા પર તમો પોતે કુરાન રાખી બીજાઓને પણ તેમ કરવાનો હુકમ ફરી, શબ્દકદરના અમાલ કરાવ્યા. તેમાં એક એક ઇમામના દસ દસ વખત નામ લઈ, છેવટે ખુદા પાસે ૧૪ માસુમોના વાસ્તા આપી અમારા વાસ્તે મગફરત ચાલી. ત્યારે તે વખતે ઇસિમાઇલી ઇમામને તો સંભાર્યા નહિ. તેનો આપ ખુલાસો! આપશો તો સમજ પડશે. (આ વખતે આગા સાહેબે ગુસ્સાથી મુખ ફેરવી લીધું, તેથી મેં કહ્યું) જે આપને જવાબ દેવામાં વાંધો હોય તો, હું જબરાઈથી ખુલાસો માંગતો નથી. (તેમ કહી હું ખેંચી ગયો.)

(તરજુમાન હાશમ બાઇને કહ્યું જે, તે શું કહે છે? તરજુમાને કહ્યું કે તે આમ કહે છે. ત્યારે તેમણે હાશમ બાઇને કહ્યું તમો તેને કહો કે, જે પુછવું હોય તે પુછ. જવાબ દેવાને બહુી મુશ્કેલી થાય છે; પણ હું હીંદી જમાન

બરાબર જાણતો નથી. તમે જો ફાંસી, અરખી, ફેંચી બોલી જાણતા હો તો સમજ પડે)

શરીફ નુરમાહુમદ—હું ફારસી, અરખી અંગ્રેજી ફાંસીસ જાણતો નથી.

આગા સાહેબ—તમે હિંદીમાં હાસમ બાધને કહો. તે તરજુમો કરી મને ફારસીમાં સમજાવશે.

(આ ઉપરથી હાસમબાધએ તરજુમો કરી સમજ પાડી)

આગા સાહેબ—તમે બેવકુફ છો. મેં તમોને તેનો જવાબ પ્રથમ આપ્યો. પણ તમે સમજ્યા નહિ. ખેર, ઇમામ જફર સાદકના બે ફરજંદ. એક મુસા તથા ખીજા ઇસમાઇલ. હવે મુસાના ફરજંદ ને ઇસમાઇલના ફરજંદ શું સગા થાય?

શરીફ—પીત્રાઇ બાધ થાય.

આગા સાહેબ—તમે એટલું પણ સમજતા નથી કે, જે અમારા બાપાત થાય. અલખત અમારે તેને યાદ કરવા જોઈએ. શું અમે તમારા ખોજ સાથે તેને યાદ ન કરીએ? અને ન યાદ કરીએ તો તે શા માટે?

મુલેમાન વાલજી—આપ ઇમામ છો. તો અમેને મોઝજો દેખાડો અને તે પણ ફક્ત એકજ.

આગા સાહેબ—મોઝજો તો રસુલ દેખાડતા. હું કાંઈ રસુલ નથી.

સુલેમાન વાલજી—જમાતમાં કીસ્સા પડાય છે; તેમાં પણ લખે છે, જે ઇમામ જફર સાદકે ઘણા મોચજીઝા દેખાડેલ છે.

આગા સાહેબ—તમેને કાંઈ ખબર નથી. ખુદા કુરાનમાં ફરમાવે છે કે, મેં જન્નાત તથા જહન્નમ પેદા કીધી છે. અને તે અને બરાશે- તો હું અગર મોચજીઝો બતાવું તો, સરવે ઇમાન લાવે અને સઘળા જન્નતમાં જાય અને જહન્નમ ખાલી રહે. તો ખુદાનો કોલ ખોટો પડે.

સુલેમાન લીમજી--આ લોકો આપને ખુદા કહે છે તેનું કેમ?

આગા સાહેબ--તેઓ નરક ખાય છે.

સુલેમાન વાલજી--આ લોકો નીમાજ પડતા નથી તેનું કેમ?

આગા સાહેબ--તેમના આમાલો તેમને સીર છે.

સુલેમાન વાલજી--મને એકજ નાનો મોજીઝો દેખાડો તો બધી ખાત્રી થાય.

આગા સાહેબ--આજથી બે વરસે મોજીઝો દેખાડીશ ત્યારે તમે ખાત્રી કરી લેજો.

હાજર ઇમામની હિદાયત

અને

મુનાશીકેનો દુરાથહ.

લખનાર — E. J. વરતેજી.

તુરે હિદાયતમાસીકન વીગ્ન 'અંગ્રમા' પાતે '૧૬ મે
 { સવાલ જવાબના મથળા દેડળ જે બબત આપેલી }
 છે. તે આજથી બાર વરસ ઉપરની છે. અને કહેવન
 છે તેમ ૧૨ વરસે બાવો બોલ્યો, તોપણ ધુલની ધુલ.

* * * * *

અમારા મુરશીદ હાજર ઇમામ મોહાના સર
 સુલતાન મહમદ શાહ જી. સી. એસ. આંઈ.
 એલ. એલ. ડી. ના. દસલામની બહેતરીના
 યાદગાર 'ઝલકતા પ્રસંગો પ્રસાર થયા છતાં જેઓના માટે
 'ખુદા ઈચ્છતો નથી, તેઓ હિદાયત પામતા નથી'

થયેલી બાબત વાંચતા અને
 ગણતરી જોતાં સમજાયા વગર
 લાભની શરૂઆતની તવારીખોમાં
 માં જનાબ રસુલે ખુદા તથા હ.
 પછીના ઇમામો સનમુખ આવા
 ધ્યાયલા છે. સારે તેવા દાખ-
 રખું તાત્પર્ય નીકળે છે કે, એવી
 ગમ્યરો સનમુખ પ્રશ્ન પુછનારા-
 થત ઇમાન લાવ્યા હોય છે. કે
 અને વિદ્વાન અને સુધરેલાઓ
 તુ સમજવાનીજ નિષ્ઠા રાખના-
 ઇમાનદાર બનવા પામ્યા છે.
 ૧૯૦૫ માં કીલવામાં ના
 ની હજુરમાં સવાલ પુછનારાઓ
 ન વાલજી, હાજી સુલેમાન ભીમ-
 એ પુછેલા સવાલોની બાબત પો-
 રેલા ગણનારાઓ તરીકે પહેલી
 હોય, તેમને ઇમામની હજુરમાં
 ધારણ મળતું જ્ઞાન અને સમ-
 મના-મહાન પાવરની પિછાનના
 કરવા ખાતર ઇસમાઇલી જમા-
 પસંદ કરવા અગાઉ પુખ્ત
 કે એહલે ખયેત.

રસુલથી છુટા પડનારાના ઈમાન માફક ડંભી, અને સુધરેલામાં ખચવાનું ગમે તેમ હોખખેર, નહવે જ્યારે છુપા છુપ ઉપરના સવાલ જવાબેથી મકલ્લે લાગતા વળગતા આસામીઓ તરફ ફેલાઈને તે ઉપરથી સાદા લોકોના ઈમાન ખરાબ કરવાના સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો. ત્યારે તેનું પોગળ પ્રગટ કરવા મિસાલ. મી૦ કાબાને પોતાના માસીકમાં પ્રગટ કરવા જે બુધિ સુઝી છે. તે ખુદ જ્યારે ઈચ્છે છે, ત્યારેજ હીદાયતના સાધન તરીકે બહાર આવે છે.

આ સવાલ-જવાબ ઉપર વિવેચન કરવા પહેલાં અમે એ બાબત જાણવા માંગીએ છીએ કે, જે તથુ જણાઓએ આ સવાલ પુછ્યા તેઓ હાલમાં ક્યાં અને કેવી હાલતમાં છે? તેની હકીકત જાણવી હોત.—અને બીજું એકે-દુક સાર તરીકે આવેલી વીગતમાં સહરા-ગતની શંકા રહે છે. તે કરતાં જો સંપૂર્ણ રિપોર્ટ તરિકે લખાયેલી હોત—અને તે બાબતમાં એકજ પક્ષ ના માણસો હોવા છતાં—તેના ધાર્મિકીપણા માર્ગે જાહેર ઈનસાફ ખાતર સાક્ષી જેવી વિગતો દાખલ રાખી હોત! આ ઈશના અશરી પક્ષના આસામીઓ તરફની વીગત તેમાં હજાર ઈમામની દુકમાં પણ ખરા જવાબોની સમજ અમે જે રીતે આપી શકીએ, તે નીચે મુજબ છે. અલખત એ નામદાર આગળના મુજબ

નાજવાળા અને રીત ભાતમાં જે કેટલીક વિગત આપી છે તેના સાથે અમે મલતી થવા પહેલાં.—ટીકા કરીશું કે, કસલામમાં શીરકા થવાની જે પદ્ધતિથી રિવાયત માટે ચુંચાણું છે; તેમાંની આમાં પણ દેખાય છે. અને તેથી તે પોતે મોતેજર ગણવા પહેલાં, તેની જ્યાંસુધી સખળ સનંદ મળે નહીં ત્યાં સુધી નકામી જેવી અથવા ખોળ કામમાં શીક્ષના કરાવવા સમન બીજું કંઈ માનીશું નહીં. અને એવી રીતે ફિસાદ કરવાની પદ્ધતિવાળાઓ જનાળ રસુલે ખુદાના જમાનામાં પણ મોજુદ હતા એમ કુરઆને શરીફની નીચેની આયત સિદ્ધ કરે છે કે:—

“ અને ખરેખર શેતાનો પોતાના મિત્રોને ભ્રમાવે છે. એટલા માટે કે તેઓ તમારી સાથે તકરાર કરે.”

આ કુરઆને શરીફની આયાત મુજબ જેઓ કામમાં ફિતને કરાવવાના સાધન તરીકે જે કોશેશ કરે છે. તેઓને પોતાને તેવા તોહમત સામે બચવા જાહેરમાં પોતાને સુધરેલા તરીકે મનાવવાની કોશેશ કરનારા તરીકે ઓળખાવે છે, અને તે બાબતમાં—કુરઆને શરીફની આયાત હિદાયત કરે છે કે:—

“ અને જ્યારે કહેવામાં તેઓને આવે છે કે, તમે જમીન ઉપર ફિસાદ કરો નહીં. ત્યારે તેઓ કહે છે કે, અમે માત્ર સુધારો કરનારા છીએ.”

(સુરે અકર આયાત ૧૧)

“જાણો ખરેખર! તેઓ પાતેજ ફસાદ કરનારાઓ છે.
 “પણ તે તેઓ જાણતા નથી, (૧૨) ત્યંને જ્યારે કો-
 “ઓને કહેવામાં આવે છે કે તમે, ઇમાન લાવો, જેવી
 “જેવી રીતે કે માણસો ઇમાન લાવ્યા છે. ત્યારે તેઓ
 “કહે છે કે શું” અમે ઇમાન લાવીએ કે જેવી રીતે
 “મુખ માણસો ઇમાન લાવ્યા છે. જાણો ખરેખર! તેઓ
 “પોતેજ મુખ છે. પણ તેઓ જાણતા નથી. (૧૩)”

આ રીતે આ સવાલ પુછનારાઓ અને તેને ગુમ
 રાહીના સાધન તરીકે પ્રગટ લાવનારાઓ દુરઆને શરી-
 રમાં બતાવેલા માણસો તરીકે ખુદ પાસે દોઆ મા-
 ગીએ છીએ કે, ખુદ તેઓને ખરી હીદાયત બક્ષે અને
 હાજર ઇમામ પોતાની પનાહમાં રાખે.

ઇમામતના સવાલો પુછ્યા પછીના જવાબો પછી
 પણ ગુમરાહી કરવી તે મુનાફિકપણ છે. અને મુનાફિક
 પણ દુરાગ્રહથીજ થાય છે. આવા દુરાગ્રહ માટે દુરઆને
 શરીફની નીચેની આયતો ખુદલી રીતે ચેતવણી આપેછ
 કે જેની અસરથી તે ખુદના ઈચ્છવામાંજ હોય તો
 થાય. કોરણુ કે, ખુદ જેને ચાહે તેને આર
 માગે, રહેવા દે છે, અને જેને ચાહે તેને સીધા
 રસ્તા પર રાખે છે. (૩૯)

શું તમે એમ ઈચ્છો કે તમે તમારા પેગમ્બરને
 સવાલ પુછવામાં આવ્યો હતો. અને જેણે ઇમાનને

કાફરપણા સાથે ખૂદ્દલ્યું છે. તે બેશક સીધે રસ્તેથી
આહો મર્યો છે. (આ. ૧૦૮) સુરે—

આટલા વિવેચન પછી હાજર ધર્મામનો દાવો જે
ન.મદાર આગાખાન સાહેબ કરે છે. તેઓના તરફ
તેના વિરોધીઓએ પોતાની મન પસંદ ગણુત્રી કરવા
પહેલાં ધર્મામની શનાખત વિષે સંપુણ માહેતિ મેળવ્યા
પછીજ ટીકા કે અયોગ્ય ચર્યા કરવાનું પોતાની ધ-
માનદારીના ભલા ગુણુથી સમજવું. જુઓ.—

ધર્મામની શનાખત.

ખોજ કામને ધર્મામના નામથી જે શનાખત—
પીર સદરદીન કે ગુર હસન કબરદીન જેવણુ સાહેબોના
વચનો ઉપર શ્રદ્ધા ઉઠી જવા પછીથી જે રીતની
તાલીમ મળી છે, તેને હિસાબે તે એટલી અધ શ્રદ્ધા
વાળી છે કે.—મીં કાખાનેજ નુરે હીદાયતના ત્રીજા
માસીકના અકમાં ત્રીજી સરત તરીકે ધર્મામની હકુમત
હીદાયત—ત્યા (સંદેસો પહોચાડવો,) તે હમણા દેખાઈ
છે. અને કદાચ તે વાંચનાર અને તેના ઉપરથી સમજ
ગ્રહણ કરનાર ફાયદો ઉઠાવે, પણ જે ચારતો ગેબ ધ-
મામની માનીનતાના લીધેજ વધુ ઉપયોગી ગણુનારા
ઓ કરતાં હ૦ અલી—હ૦ હુસેન.—હ૦ જેનુલ આબદીન
વિગેરે ધર્મામોના જમાનામાં ફોને ઉપયોગી ગણાય ?

તે વિચારવાનું છે. ઇમામ-ગેળ
 સુસ સકલેન-મુજબ ઇમાનદારો
 સુરેયાસીનની ખારમી આયાત
 એટલે જાહેર ઇમામ (ગેળ નહ
 પિછાણી શકાય કે જેથી જાહેલી
 ન બને. ઇમામ ગેળની ગણતરી-
 આને શરીફ તથા ઇસલામ વિ
 કરવાને સુર એ કવસર અને હ
 હ૦ અલી અને હ૦ ઇમામ હુસેન.
 હ૦ મહમદ ખાકર-તથા જાફર સા
 ના દાખલાઓ મશહુર છે, આવી
 બનસલ ગવાહી આપે છે. ત્યારે
 હેલે બધીયત એ બંને કયામત ઃ
 એમ માનનારાઓ ભુલી જાય છે
 માનવાથી-“કુરઆન જાહેર છે, અ
 એમ માની ગુમરાહી અપ્તયા
 દરેક જમાનામાં ઇમામની બયત લે
 લીદના તકલાદીપણામાં હોમી નાંખ
 અમો દરેક ઇમાનદાર વાંચક, ઇસલ
 છીએ કે, જેવી રીતે નામદાર અ
 બયત રસુલ હોઇ નસલ બનસ
 વારસ મૌઉનુદ છે. તે મુજબ ર

દાવેદાર છે કે જેને અમો ઇમામ તરીકે ઓળખી તાબે-
દારી 'કરીએ' અથવા નામદાર આગાખાનને ઇમામ તરીકે
ઓળખવામાં એવી કઈ શરઈ અમનો બાધ આવે છે?

ઇમામના જમાનામાં ઇમામની મુલાકાત કરનારા
છતાં, ઇમામની શનાખત નહીં રાખનારાઓનો કાંઈ
ટોટો ન હોતો, પણે ઇમામના વિરોધીઓ તરીકે
પોતાની વિક્રતા, એ 'ફરેક' ઇમામના જમાનામાં કરના-
રાઓમાં હતા અને સમ્રાજ્યના લડનારાઓ પણ હતા. - તેજ
હિસાબે 'ઇમામ તરીકે' નામદાર આગાખાનને નહી
માનેનારાઓની દ્રષ્ટિએ અમારો નજીક કઈ કીમત ધ-
રાવતી નથી.

પણ અમાન આ મવાલ જવાબની બાબતથી એ-
ટલ માટે જ્ઞાનદ થાય છે કે, વિરોધીના હસ્તકની
બાબતમાં નામદાર આગાખાનના ઇમામ તરીકેના અં-
દરના ટેટલાક અમુલ્ય વચનની અસર, “જો ‘ખુદા
ચાહે’, તો તેના વાંચનારાઓમાંથી ઘણાને થાય, તેમાં
નવાઈ નથી, અને ૬૦ જેનુલઆબદીનથી. યકીદ
જેવાના જમાનામાં હીદાયત પ્રહોંચતી, તેના કરતાં તો
અત્યારે આટીશ ગવરમેંટ જેવીતા, ધર્મ રક્ષક પણા નીચે.
ઇમામતનો ઝળકાટ પામવા અનેક સુખો અલાહના કરોડો
શુકરુના જેવાં છે!! અને હીદાયતની હીકમત ભરેલા હાજર

ઈમામ નામદાર આગાખાનના જવાબમાં કેવી રાહોં
ખરી છે? તે યથાશક્તી જણાવીશું.

પ્રથમ સવાલ—સુલેમાન વાલજીએ પુછ્યો છે કે:—
હજરત અલી અં ને ખુદા કહેવા કે નહીં ?

જવાબ—જેને મારફત છે. તે ખુદા કહેતો વાંધા
નથી. ને શરીઅત ઉપર ચાલે. તે જો હજરત
અલીને ખુદા કહેશે તો તે કાફર છે. માટે તમારે તમારા
એતકાદ પ્રમાણે ચાલવું.

ટીકા—અમાર માનવું છે કે, આ સવાલ પુછનાર પોતે
શરીઅતી છતાં મારફતનો સવાલ કરવાથી તેને ખંતે
ખાખતનો સવાલ ખરા આકારમાં, આપવાની મહેરબાની
કરી છે. કારણ કે-ઈમામના કલામમાં જે હીકમત
સમાયલી હોય છે, તે મુજબ આ જવાબમાં સવાલ
પુછનારની સંપુર્ણ ઝોળખ આપીને તે તેના એતેકાદ
મુજબ એટલે શરીઅત ઉપર વર્તવા ભલામણ કરી છે.
કારણ કે અલીને ખુદા કહેવા એ શરીઅત તરીકે ઝોળ
સમાન લેખતા હોય, તેવું તેના સવાલમાં સમાએલું
તત્વ-સ્પષ્ટ છે. જો તેમ ન હોત, તો તે સવાલ
પુછતજ નહી. અને તે સાથે આ સવાલ પુછતાં એવી
ઉમેદ રાખેલી પણ હોવી જોઈએ કે, -નામદાર આગા-
ખાન ઈમામતનો દાવો ખોટો ધરાવતા હશે. તેથી

કાંતો હું અલીને ખુદા કહેવાનું જાહેર કરશે નહીં. અથવા જો જાહેર કરશે, તો તે સાબેત કરી શકશે નહીં. આ સવાલ પુછનારની નેમને “નામદાર આગા-ખાન સાહેબે પોતાની ઇમામતના પાવરથી પુણુ પર-ખીને બેઠ રીતના જવાબ આપ્યા છે. અને સાથે હીદાયત પણ કહીછે, કે “તમારે તમારા એતેકાદ પ્રમાણે ચાલવું-ટુંકામાં પણ આ સવાલના જવાબની ખુખી હું મોલા મુશકીલ કુશા અલી સનમુખ-એક યાદુદીએ પુછેલા સવાલના જવાબ જેવી છે, કે જેણે હજરતના ઇદમની ખુખી જાણવા પુછ્યું હતું કે, ખુદાએ સર જેલા મનુષ્ય સિવાયના પ્રાણીઓમાં, કોણને ઇંડાથી ઉત્પત્ત કરે છે અને કોણને બચ્ચાં અવતરે છે ? તેના જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે-જે પ્રાણીઓને કાન છે. તેને બચ્ચાં અવતરે છે. ને જેને કાન નથી. તેના ઇંડાથી જન્મ થાય છે વિગેરે. આ જવાબ ટુંકમાં આપી ખુદાઈની ઉત્પત્તિ વિષેના જ્ઞાનનો કાંચુ જેમ જણાઈ આવે છે. તેવીજ રીતે હાજર ઇમામ નામ-દાર આગાખાને આપેલા જવાબમાં જેને માઅરેફત છે. તે અલીને ખુદા કહે, તો વાંધો નથી. એમ કહીને જમાનામાં ચરચાતા મહાન સવાલનો ફડચો કર્યો છે. આ સ્થળે મારફત-એટલે પિછાણુ પણ અથા કામ કરે છે. અને ખીજો અથા મારફત જે ઇસલામના જ્ઞાનના

તબકામાંનો ચોથો દરજ્જો છે. તેની પણ યાદ છે. નુસેરી હં અલીને ખુદા કહેતો હતો, કારણ કે, તેને માઅરફત અને પિઠાણ હતી.—અથવા તેને ઇસલામના બધા દરજ્જાઓ સમજાયા હતા, વળી સલમાન ફારસી જેનો પણ અહેલે બધ્દતમાં શુમાર છે. તેની પણ એજ સ્થિતી હતી. તેને, અમ્માર યાસીર વિગેરે કરતાં કામેલુલ્લ ઇમાન કહેતા હતાં, તેમના વિષે હં ઇમામ મહમદ બાકરની હદીસ છે કે:—

“સલમાન ફારસી હં અલીને જે રીતે માનતો હતો, તે રીત જો અબ્બાજરને કહેતો, તો અબ્બાજર સલમાન ફારસી ને કતલ કરતો.” એ હદીસ શું સમજાવે છે અથવા સલમાન ફારસી હ. અલીને ખુદા જાણતો હતો. તેજ એક એવી બાબત હતી કે, જે સલમાનના દરજ્જો ઇમાનમાં અબ્બાજર ન હોતો, અને જ્યાં સુધી જે કોઈ માઅરફતને પહોંચ્યો. ન હોય તો, ત્યાં સુધી હં અલીને ખુદા કહેવું. હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના ફરમાન મુજબ કાફરપણું છે અને તેના લીધે અબ્બાજર જેવા શરીઅતી ઇમાનદાર સલમાન ફારસીને કતલ કરે. એ બનવા જોગ છે. આ રીતે હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના પહેલાં જવાબની મહાન હીકમત અને ખુબી—તેના જાણનારને વિશ્વાળ સમજ સાથે સંપૂર્ણ હિદાયત કરનારી છે.—ત્યારે નજીક ગયા છતાં ન સમજનારાઓ માટે દોઆ !

બીજા સ્વર્ણમાં મારફત બતાવવાની માંગણી
કેટલી બેહુદી અને અજ્ઞાનતા ભરી છે. તે કોઈપણ
સમજી વાંચનાર સમજ્યા વગર રહે નહિ. શું આવી
માંગણી હજી મળેલા અલી કે તેમના પછીના કોઈ
પણ ઈમાનના જમાનામાં કરવામાં આવી હોત, તો ના.
આગાખાને આપેલા જવાબથી લેશ માત્ર બીજા જવા-
બન મેળવતે. એમ તે વખતનાં ચારિત્રો ઉપરથી
ઈલામી તવારીખો વાંચનારાને સમજ્યા વગર રહે નહિ.
કારણ કે ના. આગાખાને આપેલા જવાબમાં વાજ-
બી રીતેજ કહ્યું છે, કે “મારફત શીખવું હોય તેણે ઇલમ
ફીલસુફી તથા ઇલમે મંતક શીખવું જોઈએ.” કારણ કે
સવાલ પુછનાર “કેટલાક અલી અલલાહ કહે છે ને કેટ-
લાક અલીયુન વલી અલ્લાહ કહે છે,” એવી પારકા
પંચાતી માથે વહેારીને ફરતો હોવાથી, તેની મંજવણીનો
તોલ કરી જવાબ આપવાનું દુરસ્ત જોયું છે, કે તે શીખ-
વું બહુ મુશ્કેલ છે. અને “તમે રહેવાદો” એમ કહી સવા-
લ પુછનારની લાયકાત જોઈ ખુલ્લા સખ્તોમાં કહ્યું, કે
માટે તમેને અલીયુન વલીયુલ્લાહ કાફી છે. આ
જવાબ સવાલ પુછનારનાં મનમાં શરીયતી આસ્થા
મુજબ એક આબાદ હિદાયતની રોશની મીસાલ છે.

ત્યારપછી બીજા ગ્રહસ્થ શરીફ તુરમામદનો સવા-
લ એ હતો કે, “આપની પાસે મારી અરજ એ છે

કે, જે મને ઇમામના આરામ શક છે, તે આપ રાજી હો તો ખુલાસો કરશો. ”

“ ધણા ખાણસો ૧૦૦ ઇમામ કહે છે, ને કેટલાક ૫૦, કેટલાક ૨૦, કેટલાક ૧૦ ને કેટલાક ૫ કહે છે. કેટલાકો એમ કહે છે કે ઇમામ નથી. તો હવે આપણાં મઝહબમાં કેટલા ઇમામ છે ? તેનો ખુલાસો આપો એટલે તે પ્રમાણે વર્તીએ. ”

ટીકા—આ સવાલ પુછનારના સવાલનો શરૂ ભાગ પહેલાં સવાલ પુછનાર માફક પોતાને સમજ ધરાવનાર તરીકે નો ફાંકો દેખાડનારો નથી. જાણવાની ઈચ્છાવાલો છે. તો પણ રહેજ ટચાક માફકનો છે. અને તેનો જન્મવાળ પણ તેવાજ આકારમાં પ્રથમ આપી, તે ખરું જાણવાની ઈચ્છા નિરાળી કરાવી છે.—એટલે ૧૦૦) ૫૦) ૨૦) ૧૦) ૫) એવા ઇમામની સંખ્યા તો પેશ ઇમામની કે નમાઝ પડાવનારાની હોય છે. તેની ગણતરી કદાચ થઈ શકે, અથવા એક ગામ કે શહેરની જમાઅતને મસલા મસાઅલ અને શરીઅતી તાલીમ આપનાર તરીકે કામ કરનારા હોય. પણ ઇમામ કે હૉ મોલાઅલી અને તેની સીધી નસલે ખુદાનું નુર ઉતરતું આવે છે. તેની હદ મુકરર ગણનારાઓ ઇમામ ને પિછાણવામાં થાપ ખાનારા છે. કારણ કે ખુદાએ પોતાના ભેદની વાતો દુનયામાં—માત્ર પેગંબર

અને ઈમામ સિવાય કે જેનો કનેક્શન ખુદાનાં ગુરથી હોય છે તેના સિવાય બીજા કોઈને જાહેર કરી નથી. અને તેવી બાબતમાં કોઈ વખતે પેગંબરે અથવા કોઈ ઈમામે પણ ઈમામો અમુક સંખ્યામાં થશે, એમ સ્પષ્ટ કર્યું હોય; તેવી કોઈ સ્થળે ઇસલામ ધર્મની કે તવારીખી કીતાબમાં નથી. અને ઈમામના બાબમાં માત્ર કુરઆનમાં સુરે થાસીન માં સ્પષ્ટ આપાત છે. કે જેમાં ઈમામે મોબીન એટલે જાહેર ઈમામની સિક્કત બતાવેલી છે. અને તેની સનદ હદીસુસ સકલઈનથી છે; કે જે હ૦ મોલાઅલીની નસલમાં કયામત સુધી ઈમામો એક પછી એક થયા કરશે. પરંતુ તેવી કોઈ ઇસલામી દલીલ માં ઈમામની ગણતરી આપી નથી. ઉલટું. ઈમામ ગઇબ રહે, તેના વિરુદ્ધ સમજ આપનાર છે અને તે મુજબ જવાબના બીજા વખતે સાફ ખુલાસો કીધો છે કે:-

“ઈમામનો નંબર નથી ને ઈમામ દુનીયામાં કાયમ છે, ઈમામ વગર દુનીયા ચાલે નહિ.”

નામદાર આગાખાનનો આ જવાબ ઇસલામનાં રહેબર તરીકે અજ્ઞાનતા દુર કરનારો છે. અને તે પછી ના જવાબમાં પોતે ઈમામ તરીકે હોવાનું અને તે બાદ પોતાની નસલમાં ઈમામત રહેવાનું જે ખુલા આકાર માન્ય છે અને તેના સાથે “ઈસમાઈલ બિન બક્ર

સાદકથી હતરી આવેલ છું” એમ કહી સ્ત્રાથી દોડધામ કરી ધમાનની ખરાબી કરનારાને પોતાનાજ શબ્દોમાં તોડી પાડ્યા છે, અને એ રીતે આ સવાલના જવાબમાં કીમતી ખુલાસો એટલે બધો કીધો છે, કે જેનામાં ખુદા રસુલ અને કુરઆન વિગેરેમાં આસ્થા હોય. અને તેમ ખરી રીતે જાણનારા હોય, તેને તેની ચમતકારી અસર થયા વગર રહે નહિ કારણ કે-

યહદીદ્વાહે બે નુરેહી મ'ય્યશાઓ.

એટલે-ખુદા જેને આહે તેને પોતાના નુર વડે હીદાયત કરે છે. તે પછી આ જવાબ માટે સવાલ પુછનારે અને બધા વાંચનારે પણ પોતાનું ધર્માન દુસ્ત કરવાનો સબબ છે.

શરીફ નુર મામદે બીજો સવાલ એવી રીતનો પુછ્યો હતો કે, “આપના દાદા મરહુમ શાહ હસનઅલીએ કીતાબ નામે કનઝુલ મશાયય - ત્યા મનહાનુરરશાદ નામે છપાવી છે. તેમાં ખુદા એક, ઈમામ બાર, તેરમો ઈમામ નથી. અને કોઈ કહે તો તે કાફર છે. વિગેરે લખેલું છે. તેનું કેમ ?”

શરીફ ભાઈના આગલા સવાલની શું મતલબ હતી, તે આ સવાલમાં-નાં આગાખાન સાહેબના ઉપરના જવાબથી છુપી રહી શકી નથી. અને ઈમામ બારનો સવાલ કે જે અગાઉના સવાલ જેવો હતો

કહે: તેને ફરી પાછો તાજો કીધો છે, પરંતુ શરીરભા-
 ધનિક આ સવાલની મતલબ આંક બાંધેલી છે. એટલે
 કનકુલ મશાયખ ત્યાં મને હાનુર રીશાદની કીતાબોના
 હવાલે આપ્યા છે. કે જે કીતાબો માં કારણ તકીયા
 ની રૂઢી કે જે રૂઢી ઇમામ હસને માવીયાના જમાનામાં
 તહનામાની રીઝમે અખત્યાર કીધી હતી. પરંતુ હ. ઇમામ
 હસને કીધી નહી. એ મુજબ ઇમામને જ્યારે બ્યાજ
 બી લાગે, ત્યારે તકીયો અખત્યાર કરે, કે જે મુજબ
 સંજેગો વચ્ચે શાહ હસનઅલીએ કીધો. પરંતુ
 અદલાયલા સંજેગોમાં હવેનામદાર આગાખાન સાહેબે
 એટાની ઇમામતની દલીલ તકીયાની રૂઢી તરફ
 કરી છે. આ ઉપરથી ઇશના અશરીઓ ઇમામ હસને
 તકીયો કરવાથી ગુદા કહી શકતા નથી, તો પછી
 શરીફ બાઈનું યુમાન નાં આગાખાન સાહેબના જવા-
 બપછી દુર થવું જોઈએ. એ જવાબ હીદાયત નુમા એ
 હતો કે:—

“હા તે ખરાબર છે. પણ ઇરાનમાં ઇશના
 અશરીઓનું જોર હતું, તેથી તેને કહેવામાં
 આવ્યું જે કિતાબ તારે હાથે બનાવીને છપાવ
 તો ઠીક નહિતર જન જશે. માટે તકીઓ રાખી
 છપાવી તેથી શું થયું?”

આ જવાબને હું મહિલા અલીના જમાના સાથે સરખાવવામાં આવશે, તો વધુ સમજશે, કે જનાબ રસુલે ખુદાની વક્ત બાદ ખલીફાએ રાશેદીનની ખીલાફતના જમાનામાં પોતાની ઇમામતનો સવાલ “અના મહીનતુલ ઇદિમ ફ અલીયો બાબેહા” ની પ્રસિદ્ધ હદીસ ખુદ ખલીફા સાહેબોને અઝખર હોવા છતાં, સંજોગો વચ્ચે તકીઓ કીધો હતો, તેથી શું મહિલા અલી માથે કોઇપણ જાતનું તોહમત રાખનાર ઇમાનદાર ગણાશે ? હા! સીફદોનના ખારજીઓએ હું અલી ઉપર તોહમત રાખીને પોતાનાં આક્રેમતની કરેલી ખરાબીના દાખલા દરેક ઇસ્લામી દફતરમાં મહુદ છે. છતાં તેવી ટોપી પહેરી લેવાનું ડહાપણ તે ઇમામના જવાબોની સમ્બાધ જાહેર થયા પછી, ગુમાન રાખવું કુદર છે. હ. ઇમામ હુસેને કરબલાના ભયંકર સંગ્રામ વખતે “પોતે ઇમામ છે,” એમ જાહેર કર્યા છતાં, કુરઆનને માનનારાઓ, નમાઝ પઢનારાઓ કયા મુસલમાને તેમની બચત કરી સાચા માન્યા હતા? એ તો ખતમદ્દાહો અલા કોલુએહીમની માફક જેનાં અંતઃકરણ ઉપર ખુદાએ મોહર મારી છે, તે કદી હિદાયત પામતા નથી, એમ ખુદશું છે. કારણ કે ઇરાનમાં છપાએલ તે તે કિતાબો પછી એભરતે અફઝા નામની કિતાબ જેમાં ઇરાનથી સિંધ સુધીની મુસાફરી

નું ધ્યાન એજ શાહ હસનઅલીએ છપાવ્યું છે, તેમાંજ એ કિતાબોની ઇસ્નાઅશરી ઇતકાદની બાબત-ને મનસુખ કરીછે. તે જાણવા નીચેનો ફકરો કાઢી છે.

“જે બઢરી મઝહબને હાલમાં લોકો શાહ ઇશમાઈલ “શફવીથી નીસખત આપ્યા કરેછે. હું તે ખાનદાનમાંથી “બાકી રહ્યો છું.”

જે જોનારા વિચારે અને ઉંડી નજર નાંખે તો જાણે કે શાહ હસનઅલીના શબ્દો એમ ખુલાસો કરે છે, કે આ ફકરામાં છેલ્લા વાક્યની મતલબ—તે અગાઉના કોઈ પણ જાહેર દેખાવની બાતની સત્યતા ખોલી જોવા બલામણુ કરે છે, કે બઢરી મઝહબનો રિવાજ ચાલુ કરનાર શાહ ઇસમાઈલના વંશનો હું કુરઆન ને હદીદુસ સકલૈન મુજબ બાકી રહેલો ઇસમાઈલી ઇમામ છું.

અફસોસ છે ! કે મી. શરીફભાઈ કનઝુલ મશાયખ તથા મનહાજુર રિશાદ જેવી કિતાબોનો ભાર વેઠ્યો, પણ વગર તકીયાની છેલ્લી પોતાની સ્વતંત્રતાથી ઇતિ-હાસીક બનાવની ઇબરત અફજનનો આ ફકરો વાંચીને વિચારી શક્યા નહી. જે ઉંડી નજરથી નહી જોઈ શકવાથી પોતાની અરધ દુધ આસ્થાની હકીકતથી ઇમામની પરીક્ષા કરવા જતાં—તેઓજ પરખાઈ ગયા !! ગોયા.—શાહ હસનઅલીના ઇબરતે અફજનના ઇમામ-તના ફકરાનો જવાબ.—નામદાર આગાખાન સાહેબે

ફરમાવી શંકાનું, સમાધાન કરી નાંખ્યું છે. જે ખુદા તેમ સમજવા તેમને માટે આહુતો.

શરીફભાઈના ત્યાર પછીનાં સવાલમાં ઇમાન નહીં પણ જીદ છે, એમ સાફ છે. એટલે, ઇમામના ફરમાનની બાબત સાથે ઇમાન નહીં હોય, તેના કલામની સરખામણી કરી છે. છતાં નામદાર આગાખાન સાહેબ નો જવાબનો ખુલાસો ખાસ મહેરબાની દેખાડનારો છે. કે, જે ઇમામતની ઝળકતી નીશાની છે. (ખુદા જેને દેખાડે તેજ જોઈ શકે) અને તે જવાબ એ હતો કે ! “તમોને ખબર છે કે, હું ગાદીનશીન છું. તેમ પોતે “પણ લખે છે. ત્યારે વિચાર કરવો જોઈએ. કે તેને “ગાદી ન મળી ને મને મળી.—તેનું કારણ તે મોટા “છે તેને મળવી જીવે, પણ તે અમારાથી ફરી ગયા— “હવે તેઓ મરજી પડે તેમ છપાવે. તેથી શું થયું ? “અમને કાંઈ તેમાં લાગે વળગે નહીં. તે ઇસમાઈલીથી “ફરી ગયા. તેથી ગમે તેમ કરે.—”

આ જવાબથી ઇમામના કુંડુંખીયો અથવા સમાં ઉપર દોરવાઈ જનારા ગુમરાહ થઈ જાય છે. એવું ઇસલામની શરૂઆતથી જે સિદ્ધ થતું આવ્યું છે, તેની યાદ છે. અને તે છતાં ઇમામનાં ફરમાન પર શંકા લઈ જનારાઓ મુજથી દોરવાઈ જતા આવ્યા છે, તેમ જહાં

ગીર શાહનો રિસાલો અને તેના બોલ ઉપર ભરસો
રાખનાર બુલાવો ખવાડનારા, મુલ્કાની સમજાવટ ઉપર
ધમાન ખરાબ કરી નાંખનારા જેવા છે. ખુદા પનાહ
આપે ! તેવા અધ દબ્ધ ધમાનદારોની ધમાનદારીના
સાચાથી !

મી૦ શરીફબાદ નુરમામદે પોતે ત્યાર પછીના
સવાલમાં એક સહરાગત બરી બાબત ઘુસાડી છે અને
તે બાબતમાં જે જે સંજોગો જવાબ માટે લેખીત રજુ
છે, તેમાંથી ૩ બાબતો ખુદશી થાય છે કે:—

(૧) પહેલી એ કે— આજ કાલ કોર્ટે ચડેલા
મુકદમાઓમાં જે લોકો બાપ દાદાના પાળતા આવેલા
ધર્મ તરીકે ઇસ્લામશરી મત બાબત જાહેર છાપામાં
છપાવે છે, તેને તેજ સવાલથી ખોટા પાડે છે. કે
જમાઅતખાનામાં મોટું જાગરણ રમજાન માસમાં તા. ૧૯-૨૧-૨૩ના રાત્રે થાય છે તથા તે વખતે આમાલ
પણ થાય છે અને ઇસમાઈલી ઇમામ તરીકે એ ધાર્મિક
ક્રિયામાં ઇમામ પોતે હાજર રહી ઇઆદત કરવા હુક-
મ કરે છે, તે હકિકતી ઇસ્લામ તરીકે ઇસમાઈલી મઝ-
હબની ઉંચી ગણત્રીની સાબેતી છે. તે સવાલમાં શબ્દ
કદરના આમાલ કરાવ્યા, તેમાં એકએક ઇમામનાં દશ
દશ વખત નામ લઈ છેવટે ખુદા પાસે (૧૪) માસુમોના
વાસ્તા આપી, અમારા વાસ્તે મત ફેરી હાલના ઇસ્લા

અશરી તરીકે નવી અપ્સાર કરેલી રૂઢીની માનીનતાની બાબત ધુસાડી દીધી છે અને સવાલની અવ્યવહાર સ્વતંત્રતા માં એવો દેખાવ કર્યો છે, કે નામદાર આગા સાહેબે ખુદ ઇમામ તરીકે હોવા છતાં, પોતાનું કે પોતા અગાઉના ઇમામોનું નામ સંભાર્યું નહિ તે ઇસ્નાઅશરી ઇમામોનાં નામ લેવાય તે નામ આગા સાહેબની ઇચ્છા મુજબ હોવાં જોઈએ. એમ બતાવવા જે ગલત કોશિષ કરી છે, તેના જવાબમાં કાઉંસમાં લખેલી હકિકત કાણે લખી છે અથવા શું કામ લખી છે ? તે શક ઉભો કરે છે. કારણકે ના. આગાખાન સાહેબે જે ગુરુસાથી મુખ ફેરવી લીધું, તે બાબત ઉપરથી ખુલ્લું થાય છે કે એ સવાલની મતલબ તદ્દન ગલત રીતે પુછવામાં આવી છે. કેમકે ના. આગાખાન સાહેબે દરેક જવાબ બેધડક અને સાચા આપ્યા છે, તેમ ઉંચા પ્રકારના સ્વભાવથી અને વગર ગુરુસાથી આપ્યા છે. ત્યારે આ સવાલમાં ગુરુસે થવાનું કારણ ખુલ્લું હતું કે-ઇસ્નાઅશરી મતની બાબત ખોટી રીતે પોતાની હાજરી સાથે ઉમેરવામાં આવી છે, તે દેખાડવાને ગુરુસો દેખાડી મુખ ફેરવી લીધું હોય અને ઇમામ હમેશાં ખોટી બાબતોથી પોતાનું મુખ ફેરવી લે છે. પણ જ્યારે પાછળથી શરીફબાઈએ કહ્યું કે “આપને જવાબ દેવામાં વાંધો હોય, તો હું જબરાઈથી ખુલાસો માંગતો નથી.” (તેમ કહી બેસી ગયો.)

આમ ફરી સવાલનો જવાબ માંગવાની પદ્ધતિનું કારણ, આગલા ખોટારાથી ચડેલા ગુસ્સાને દુર કરનાર અને શરીરબાધનું આજેઝ થવું, ભવિષ્યમાં કાચા મગજ ધરાવનારાઓને આડે રસ્તે જવાનું કારણ ન થઈ પડે. તેટલા માટે ના. આગાખાન સાહેબ પોતાને ચડેલો ગુસ્સો પી ગયા. કે જેવી રીતે હું ઇમામ હુસેને એક મહેમાનને સુદૂરા ઉપર જમાડતી વખતે પોતાના ગુલામે સીરવો હું ઇમામ હુસેનના મોઢા ઉપર ઢોળ્યા પછી “ઈન્નલ લા હા મઅસસાબેરીન” ની આયાત યાદ આપતાં, ગુસ્સો પી જઈને આઝાદ કર્યો હતો. તેવીજ રીતે અહીં નામદાર આગાખાન સાહેબનાં ઇમામતનું નુર ઝળકી નીકળ્યું અને શરીરબાધએ વાંધો હોય તો હું જખરાઈ કરતો નથી. એવી આજેઝી કરતાં જે નરમાશ વાપરી તે ઇમાનદાર માટે હિદાયતનુમા હતી.

આગલા વખતે એજ સવાલમાં ખોટારા એ હતું, કે ઇસમાઇલી ઇમામેને સંભાર્યા નહિ. એ કહેવું એ રીતે ખોટું પડે છે. એક તો જાફર સાદીક સુધીના ઇમામોનાં નામો ઇસમાઇલી ઇમામ છે, છતાં પોતાનાં ડહાપણનાં ફાંકામાં શરીરબાધને તેની શુદ્ધ રહી નહિ તે તથા ખીણું ઇસ્નાઅશરી મતના ઇમામોનાં નામ ખીલકુલ લેવાતાંજ નથી. પણ તે વખતે પંજેતનનાં નામો લેવાય છે. કારણ કે શરીરબાધએ શાં ૧૯૫૨ ની સાલની વાત કહી પરંતુ ઇં સં ૧૮૬૬ ના નવેમ્બર માસમાં બરબાયા કેસના જજમેંટમાં ઇસમાઇલી ઇમામ તરીકે સાબેત થએલ ઇમામની હાજરી, ઇસ્નાઅશરી

ધમામનાં નામો, અને તે વળી લગભગ ૨૫ વરસે
 એ કેસમાં ઇસમાઈલી ધમામ સામેત થયા પછી,
 એ બાબત ત્રાહીત પણ કબુલ ન કરી શકે, એવું ખોટા
 ૩ં સાચા ધમામના ૩૫૩ ચલાવવું તે કેટલું બધું બેહુદ
 હતું, તે નાં આગાખાન સાહેબના એ વખતના ચહેરા
 નાં ચિન્હ ઉપરથીજ એક ચમત્કારીક જવાબ થયો હતો.
 છતાં જ્યારે શરીફભાઈ ન સમજી શકવાથી તેને જુદા
 બહાનાંથી એટલે “ના. આગાખાન સાહેબ ગુસ્સે થયા,”
 એવો ખોટો અર્થ ઉઠાડી જે ગુસ્તાખીના કલામો કાઢ્યા
 તેનો સારો અર્થ કરાવવા, આગાખાન સાહેબે તરજુમાન
 હાસમભાઈને કહ્યું જે “તે શું કહેછે?” એમ પુછ્યું. તેના
 જવાબમાં તરજુમાન હાસમભાઈએ શરીફભાઈની લાહેરી
 રજુ કરી, કે “જો આપને જવાબ દેવામાં વાંધો હોય તો
 હું જબરાઈથી ખુલાસો માંગતો નથી. ”

એમ કહેવાથી તરતજ તદ્દન સાદાઈથી ફરમાવ્યું
 કે. “તમો તેને કહો કે જે પુછ્યું હોય તે પુછ, જ-
 વાબ દેવાને મને બહુી ખુશી થાય છે. હું
 હિન્દી જખાન બરાબર જાણતો નથી. તમો જે ફારશી
 અરખી, ફેન્ય જાણતા હો તો સમજ પડે.”

ટીકા—

આ બાબતમાં ના. આગાખાન સાહેબ જે હિન્દી બ-
 રાબર જાણતા નથી. એટલે હિન્દી (કહેતા જંગલી)(એટલે)

(ખરી હકીકત છુપાવીને યનાવટી વાત રજુ કરનાર હોય) તેની વાત જાહેરી માટે ખરાબર જાણતો નથી. એમ તાનું માર્યું છે. અને તે સાથે શરીરભાઈએ જે અગાઉ ઇમામના સવાલની બાબતમાં કહ્યું હતું કે. “આપે કહ્યું તેમાં મને કંઈ સમજ પડી નહી.” તેનો જવાબ આ સવાલમાં શરીરભાઈના ઉદાપણનું ગુમાન ઉતારવા કહ્યું કે, તમે ફારસી, અરબી, ફેન્ચ બોલી જાણતા હો, તો સમજ પડે. પણ આ બાબતના જવાબમાં શરીરભાઈ પોતે કેવા આલેખ હતા, અને સવાલ પુછવાની કેવી ગુંજાયશ ધરાવતા હતા તે ખુદનું થાય તેવું કહ્યું, કે “હું ફારસી, અરબી, અંગ્રેજી, ફ્રાન્સીસ જાણતો નથી.” અને આવા માત્ર ગુજરાતી કે ઉરદુ સાદું જાણનાર, ઇમામતના સવાલો તથા અલી ખુદા છે કે નહી. તેવા મહાન ઇલ્મના વિષયો જાણવાનો ઢોંગ કરે, અથવા ઉદાપણ ડોળીયા થાય. તેને તેના ખરા આકારમાં ઓળખવાને કારણ થવા અથવા ભવિષ્યમાં જેઓ એહલે બધયતની રોશની માં વખતની પીછાણ કરનારા છે. તેમની પાસે તેમનો તોલ થાય, તેટલા માટે તેઓના સવાલોના જવાબોમાં એક હીકમત ભરેલી છે. જે ઇલ્મ નહી રાખનાર અને ખરા ઇસમાઈલી નહી હોય, તેને દેખાવી મુશકેલ છે. અને એવાજ હીકમત ભરેલા વચનોમાં તે પછી ફરમાવ્યું

કે, “ તમે તમારા ખોટા દુરાચાર બધાં એતેકાદના લીધે મારા સાથે સીધી વાત કરવાને લાયક નથી. તેમ તમે કચ્છલ કરોછો. તો પછી તમે લીન્દીમાં તમારી અજ્ઞાનતા હાશમભાઈને કહો, તે તરજુમો કરી દારસીમાં એટલે સમજ ભરી રીતે મને પુછશે ”

આ ઉપરથી હાશમભાઈએ તરજુમો કરી સમજ પાડી ત્રાહિત તરીકે સમજનારને અગ્નયખી પમાડ્યા વગર રહેશે નહીં. કે ઇમામતનો દાવો કરનાર નાં આંગાખાન સાહેબે કેા સહેજાઈથી શરીફ ભાઈની મુસ્કેલ સ્થિતિને ડેકાણે આણી અને સાફ જણાવ્યું કે:—

“ તમે જે વકુફ છો, મેં તમોને તેનો જવાબ પ્રથમ આપ્યો, પણ તમે સમજ્યા નહીં. ખેર “ઈમામ જાફર સાદીકતા જે ફરજાંદછે. એક ઇસમાઈલ “તથા ખીજે મુસા. હવે મુસાના ફરજાંદતે ઇસમાઈલના “શું સગા થાય ? ”

શરીફભાઈએ કહ્યું કે,— પિત્રાર્થ ભાઈ થાય.

આ સવાલનો જવાબ શરીફભાઈના મોઢેથી ફરાવવાનો હેતુ એ દેખાય છે, કે એ પિત્રાર્થ ભાઈ તરીકેનીજ ગણાત્રી સિવાય ઇમામના દરજ્જા વિષે શરીફ ભાઈ કાંઈપણ જાણતા ન હતા, એમ દેખાડવાનું હોતું જોઈએ. અને તેથી શરીફભાઈના જવાબને તેના શબ્દો-

માં નાં આગાખાન સાહેબે સમજાવ્યું કે “તમે એટ-
 “લું” પણ સમજતા નથી, કે તે અમારા ભાયાત થાય.”
 “આ બાબતમાં અમારે તેને યાદ કરવા જોઈએ. શું અમે
 “તમારા ખોજ સાર તેને યાદ ન કરીએ? અને ન યાદ
 “કરીએ તો તે શા માટે ? ”

આ જવાબમાં શરીફભાઈ જો સમજ્યા હોત, તો
 પોતે સવાલ પૂછવાની કરેલી દંભી હિમતને જાહેરમાં
 લાયક પણ નહિ. ઈમામતની દલીલો સમજવા માટે,
 એ બંદાને કાંઈપણ નજીવનું કારણ થાય, એવા મહા
 ન ઉદ્ધર હેતુ વડે ગહાર આવવા પામી છે, તે શું છે?
 કે શરીફભાઈને ઈમામતનો સવાલ અગાઉ ફરમાવી
 ચૂક્યા પછી, શરીફભાઈ ન સમજ્યા તો પછી એમને
 સમજવા લાયક કંઈ મુદ્દો ન હતો, એમ બતાવવા શરીફ
 ભાઈને ગમતા જવાબમાં હિકમતથી ફરમાવ્યું કે “અ-
 “મારે અમારા ભાયાતને યાદ કરવા જોઈએ. ” એટલે
 શયે કદરના અમાલમાં પંજેતનનાંજ નામો લેવાય છે,
 તે સાચું છે. ખીજું જે ઈસ્તાઅશરી મત પસંદ કર્તા-
 એ જાહેર સાદીક પછીનાં નામો લે છે, તે દશ વખત
 એકએક નામ બોલવા છતાં તેમાં ઈમામનાં નામથી કોઈ
 ને પોકારવામાં આવતા નથી અને ઈસ્તાઅશરી મતની
 વગર ઇલમની ગણતરી માત્ર નામો લેવા પુરતી છે.
 નહિ કે, ઈમામનાં નામો લેવા પૂરતી. કારણ કે ઈમા-

જા જાફર સાદીકના પછીનાં નામો બેમુસાબનેજાફર
એમ કહે છે. પણ બેઈમામમુસાબનેજાફર
એવી રીતી નહિ કહેતા હોવાથી, ફક્ત રમુજમાં ફર-
માવ્યું કે “ તમારા ખોળા સાર અમારા બાયાતને યાદ
“ ન કરીએ ? ” અને તે પછી શરીફભાઈ અથવા હર
કોઈ ઇમાનદારને ખ્યાલ આવે, એવા હિકમત ભર્યા શ-
બ્દોમાં જે ફરમાવ્યું છે, તે ખોળા કોમને જીગરમાં
જડી રાખી હિદાયત મેળવવા જેવું છે, તે એ કે “અ-
“ મે ન યાદ કરીએ તો તે શા માટે ? ” આનો જવાબ
દરેક વિચારવંત ઇમાનદાર સમજે એવો એ છે કે, “તેઓ
ઈમામ ન હોવાથી.” સ્વાલપછીનો સવાલ સલેમાન વાલજીએ
પોતાના આગલા સવાલોના જવાબો તથા શરીફભાઈએ કરે-
લા સવાલોના જવાબો સાંભળી નાં આગાખાન સાહેબ-
ના ઇમામતના પુર ઇસ્મથી ભરેલા કલામથી આજેઝ
થયા છતાં, પકડી રાખેલી જવાબતના મુદ્દા તરીકે મોઝી-
ઝો દેખાડવાની માંગણી કરી, કારણકે ઇમામના કલા-
મ આગળ ઇન્સાનના કલામ દયાઈ જાય છે અને ઇમા-
મના કલામ હમેશા ખુલ્લો ઉપર હોય છે. તેનો આ-
વરણ સાહેબોના પ્રત્યક્ષ વિરોધીનાં મુખમાંથી ખચેરના
શબ્દો જમીનગીરી તરીકે નીકળ્યા છે.

મોઝીઝો જોઈને ઇમાન લાવવું એ એક જહાલ
તનો હિસાબ છે. જનાબ રસુલે ખુદના જમાનામાં

આવા મોઝીઝા માંગવાના અનેક પ્રસંગો ઉભા થયા હતા, પણ તે દરેક વખતે જનાય રસુલે ખુદાએ મોઝી ઝો જોવાની માંગણીને અને એટલી સમજવટથી રોક્યા છે, છતાં જ્યારે જાહુજ તમન્ના ભરી માંગણી થતી, ત્યારે પણ તે ખુદાના મહાનપણાં અને ઇચ્છા ઉપર ભરુસો રાખીનેજ મોઝીઝા માટે પ્રસંગ પાડવા દિલ દોરાવ્યું છે. કારણકે મોઝીઝા જોઇને ઇમાન લાવનારનાં ઇમાનની કિમત; તે સમજીને ઇમાન લાવનાર આગળલેશ પણ હોતી નથી અને જનાય રસુલે ખુદા સં અં વસ્સમમની રહેમતુલલિલ આલમીનના હિસાબે એજ બહી ગણત્રી હતી કે, લોકો ઇસ્લામને, ખુદાને, અને રસુલ તથા ઇમામને, મોઝીઝાથી નહિ પણ ઇદિમથી સમજો કે જે સમજવાની અને ખરો લાભ પ્રાપ્ત થવાની સાચી હિદાય ત છે. આ સુલેમાનભાઈ વાલજીના સવાલના જવાબમાં એજ સિદ્ધકત નાં આગાખાન સાહેબે જતાવીને અહેલે બૈત રસુલની પ્રતક્ષ નિશાની જતાવીછે; પરંતુ જેઓ કુરઆન અને તવારીખથી અજાણા અને દોરવાઇ આડે રસ્તે ગયેલા છે, તેઓ તેનો ખોટો અર્થ ન ઉઠાવે, એટલા માટે મોઝીઝાના સંબંધમાં આ નીચે કેટલુંક વીવેચન ઉતારી લેવાએ છીએ.

અયુ સોફીઆન.—વહીદ એતયા, અયુ જેહલ—જેવાઓની મોઝીઝાની માંગણીઓ માટે કુરઆને મજ-

હતી સુરે અનઆમની આયાતોમાં છે કે,
[મોઝીઝા માટે અલાહ શું કહેછ? તે સાંભળો.]

નંબર પહેલો—અને તેઓમાંના કેટલાક તારા તરફ કાન ધરે છે. (એટલે તારી વાતો સાંભળે છે.) અને અમે તેઓના અંતઃકરણ ઉપર પડદો નાંખ્યો છે. કે જેથી તેઓ સમજી શકે નહી. અને તેઓના કાનમાં વજન મુકયું છે. (તેઓ સાંભળતા નથી.) અને જે તેઓ દરેક નિશાની (અમલકાર) જુએ, તો પણ તેની ઉપર તેઓ ધમાન લાવશે નહી. એટલે સુધી કે જ્યારે તેઓ તારી પાસે આવે છે. ત્યારે તારી સાથે તકરાર કરે છે. જેઓ કાફર થયા છે, તેઓ કહે છે કે આનો માત્ર પ્રાચીન વખતની વાર્તાઓ સિવાય બીજું કંઈ નથી.

*નંબર બીજો—કૌરવે હજરત પેગંબર પાસે માંગણી કરી કે, “ અમને અમલકારો બતાવો, તો અમે તમને માનીએ. ” તેઓ ધમાન લાવશે એ વિચારથી હજરત તેઓની ઈચ્છા પ્રમાણે તેઓને અમલકારો બતાવવાને આતુર હતા, પણ ખુદાએ તેને કહ્યું કે “ જે અમલકારો તારી પાસે તે કાફરો માગે છે, તેજ અમલકારો તેઓને દેખાડવામાં આવે તો પણ તેઓ માનશે નહિ. ”

*(સુરે અનઆમ આયત (૩૫) નું ત્રીપણ પ્રો. ઇસ્કાની)

નંબર ત્રીજો— સુરે અનઆમ આયાત (૩૬) મી માં છે કે “અને તેઓએ કહ્યું કે શા માટે તે (પેંગ-બર) ના ઉપર તેના પરવરદીગાર તરફથી એક ચમત્કાર નીચે મોકલવામાં આવ્યો નથી ? કહે કે ખરેખર ખુદા શક્તિમાન છે કે તે એક ચમત્કાર નીચે મોકલે. પણ તેઓમાંના ઘણાખરા જાણતા નથી.”

નંબર ચોથો—

(સુરે બકર આયાત ૧૦૮-૧૦૯)

“શું તમે એમ ઇચ્છો છો કે તમે તમારા પેંગ-બરને સવાલ પુછવામાં આવ્યા હતા ? અને જોઈ ઇમાનને કાફરપણા સાથે બદલ્યું છે, તે બેશક સીધે રસ્તેથી આડો ગયો છે. ” (૧૦૮)

નંબર પાંચમો—

“ કેતાબના લોકોમાંના ઘણા એવું ઇચ્છે છે કે, તેઓ તમને તમારાં ઇમાન પછી પાછા કાફર બનાવી દે (એમ કરવાનો) તેઓને સત્ય જાહેર થયા પછી, તેઓની પોતાની અદેખાઈ છે, માટે તમે માફ કરો અને દરજુજર કરો. જ્યાં સુધી કે ખુદા પોતાનો હુકમ લાવે. ખરેખર ખુદા સર્વ શક્તિમાન છે. ” (૧૦૯)

નંબર છઠો—

“ અને અમને ચમત્કારો મોકલવામાંથી આંકાર લુ સિવાય બીજું કંઈ અટકાવતું નથી કે, આગલા

જમાનાના લોકોએ તેને જુઠા કહ્યા હતા અને અમે સમુદ્રને જાહેરી સાંઢણી આપી, પછી તેઓ તેની સાથે જુઠમથી વતર્તા. અને ત્રાસ બેસાડવા સિવાય બીજા કોઈ કારણને માટે અમે અમારા ચમત્કારો મોકલતા નથી.”

મોઝીઝાની માંગણીની બાબતમાં નાં આગાખાન સાહેબે ઇમામ તરીકે અ.પેલ જવાબ કુરઆને શરીફ સાથે કેવી રીતનો ખરો સંબંધ ધરાવે છે. તે સમજવાને ખુદા બંધાએને હીદાયત બક્ષે !

ઉપરના મોઝીઝાની બાબતમાં કુરઆને શરીફનાં દાખલાથી બતાવી આપ્યા પછી સમજાવવું સહેલું છે કે, સુલેમાન વાલજીની મોઝીઝો માગવાની બાબત ઇમાન-દારીની શાનથી વેગળી છે. છતાં તે બાબતમાં સવાલ જવાબને તપાસીશું, જેથી તે બાબતનો પણ આગલા સવાલ જવાબ માફક ફેસલો થઈ જાય.

સુલેમાન વાલજી—આપ ઇમામ છો તો અમેને મોઝીઝો દેખાડો અને તે પણ ફક્ત એકજ.

આગા સાહેબ—મોઝીઝા તો રસુલ દેખાડતા, હું કોઈ રસુલ નથી.

આ જવાબની ખરી સ્થિતિ ઇસ્માઈલીઓજ તરત સમજી શકશે કારણકે, પીર અને ઇમામ એ બે જોમાં

એકજ નુરથી પેગંબર અને ઇમામ માફક હોય છે. અને ઇમામનો દરજ્જો પીર કરતાં એટલા માટે મોટો હોય છે કે, ઇમામ તખ્તનશીન નસબ અનેસબ હોવાથી શાહ કહેવાય છે, ત્યારે પીર તેમના વજર કહેવાય છે. પરંતુ જ્યારે એકજ જોમામાં એક નુર હોય છે. કે જેમ હાલના નામદાર આગાખાનમાં છે. ત્યારે જે વખતે પોતે, હીદાયત કરતા હોય છે, ત્યારે નમ્રતા સાથે ની સ્થિતિ પીરના જોમાની ધારણ કરેલી હોય છે. અને ઉપરનાં સવાલો સુધી એજ પીરના જોમાથી હીદાયત થતી હતી, પણ ત્યાર પછીનાં સવાલમાં સુલેમાનમાધએ જ્યારે સવાલ પુછ્યો છે કે, જમાતમાં કીસ્સો પડાય છે તેમાં પણ લખે છે કે,—

“ ઇમામ બાદર સાદીકે ઘણાં મોઝીખ દેખાડેલ છે.” આ સવાલમાં ઇમામનાં સવાલથી નાં આગા સાહેબના જવાબવાળી—આખત ઇમામના જોમાની છે. કે “ખુદા કુરાનમાં ફરમાવે છે, કે મેં જન્નત તથા “જહન્નમ પેદા કીધી છે. અને તે ભરાશે. તો હું “અગર મોઝીખા બતાવું, તો સરવે ઇમાન લાવે, સઘળા “જન્નતમાં જાય અને જહન્નમ ખાલી રહે તો ખુદાનો “કોલ ખોરો પડે.”

આ જવાબનાં ઉપર મંબીરાધર્મી પ્રિયાર કરનારને
પ્રભુ સમજાવે કે, નાં આગાખાને કુરઆનની રજુ
કરેલી વિમન, કેવી દુકમાં ઉમદા હિદાયત કરનારી છે,
અને જહનમના અધિકારી તરીકે તેમના વિરુદ્ધ ખાસ
કરનારને વાસ્તવિકતાથી છે । ને મોઝીઝો નહિ દેખાડી
અનિયમિત નહિ જનાવવાની તેમની ઈચ્છાને, પ્રધાન
કુલમ મુજબ બતાવી છે । અને આ જવાબમાં નામદાર
આગાખાનની ઈમામતની જ્ઞાન કુરઆને શરીફનાં બતા-
વેલાં રહસ્યથી ઝાણતી નીકળે છે અને કલામની પુણ્દી-
ની સિદ્ધ મલકા મુસ્લીમ કુલા સમાન રખે છે,
કે હિદાયત ઇશ્વરનારને પ્રુદા આપે તો વાત પશુ
મુલેમાન વાલિય ઉપરના જવાબ પછી પશુ કેવી અદા
નતા નહી કરી રાખેલા સવાલથી બતાવે છે, તે જુઓ !

મુલેમાન વાલિય — આ મોઝા આપને પ્રુદા
કહે છે, એવું કેમ !

આ સવાલ ઉપરથી મુલેમાનખાનની ઈમાનદારી
કેવી હતી તે દેખાય છે કે, એક તો પોતે, પોતા માટે
પ્રુદતા નથી, તેમ પોતે પસંદ નથી કરતા તે પ્રુદે છે
તેવા અતરંગી સવાલનો જવાબ પશુ ઈમામ પાસેથી
તેના સવાલનાં રૂપમાં ઈમાન દેખાડનારે અને વાજ
થી હોય છે, જેમકે હકીમ પાસે કાલ્લ દરદી ન હતાં,
જ્યારે અને ખીજો દરદી તેની હવા ખાતો હોય ને તેમથી

લાલ લેતો હોય અને તેની અપુર્વ તારીફ કરે, તે તારીફની
 વાત, ઘરદી ન હોય તેજેમ પોતાનાં નીમ હકીમપણામાં
 હકીમથી ડહાપણુ ડાળે કે, “ફલાણો તમારી તારીફ કરેછે,”
 તો હકીમ હીકમતની રુએ તેને પનાવવા કહે, કે “તે મારી
 તારીફ કરી મનેજ ખુબુર્ગ સમજે છે, તે ઝખ મારે છે,”
 એમ કાધાથી તે જવાબમાં શું હીકમત છે, તે જેમ
 નીમ હકીમ પોતાની અજ્ઞાનતા તથા હસદના લીધે
 જાણી શકતો નથી, તેવીજ રીતે નાં આગા સાહેબ
 ઇમામે વકતનાં જવાબમાં તેવીજ હીકમત સમાયેલી છે.
 અને તેથી જવાબમાં કહ્યુંછે કે, તેઓ નરક ખાય છે!
 મતલબ કે—તેના કહેવા સાથે તને કાંઇ વાસ્તો નથી.
 તું એમજ સમજ કે, તારી ઇમાનદારીનાં હીસાબે તેઓ
 નરક ખાય છે. કારણ કે તારી નજરમાં તે સાર નહી
 હોવાથી તું સવાલ પુછે છે, ત્યારે તું તારી બહેતરી
 માટે સવાલ પુછ અને હીદાયત મેળવ. આ જવાબમાં
 પણ આ હિસાબે હીદાયત તરફ વાળવાનો ઇશારો
 કાઢ્યો છે. છતાં—ઇમામના જવાબની ગણતરી ત્યાર પછી
 નાં સવાલમાં આખાદ આવીને ઉભી રહી છે કે,

સુલેમાન વાલજી—આ લોકો નિમાજ પડતો
 નથી તેનું કેમ?

નામદાર આગા સાહેબ—તેમના આમાલો
 તેમના શીર છે.

આ જવાબમાં આગલા સવાલનો હેતુ સમાર્થ
જાય છે. અને ખુદનું સમજાવે છે, કે તું પારકી પંચા
તી શા માટે કરે છે ? કારણકે અમલે અમલ સાલેહ
દરેકના માટે છે.

આટલી સ્પષ્ટતા પછી પણ કોળીભાઈનું ઊંહુ
નહીં મુકતાં, નાનો મોઝીઝો દેખાડવાં માગણી કરી
કાઢી અને “ તો બધી ખાત્રી થાય ” એટલું કહી
આગલા બધા સવાલના જવાબોથી થયેલ આઝેઝપણું
સિદ્ધ કર્યું છે, અને તેના આઝેઝપણાથી આગા સાહેબે
“આજથી બે વરસે મોઝીઝો દેખાડીરા ત્યારે તમે ખાત્રી
“કરી લેજો ” એમ ફરમાવ્યું છે. અને તે હિસાબે બે
વરસ પછી તેની કેવી ગતી થઈ ! તે આજ બારમે
વરસ પણ કંઈ નથી જણાવ્યું. તે સામેન કરે છે કે,
સવાલ પુછનાર જરૂર તેના એતેકાદના ફેઝે પહોંચ્યો
હોવો જીવે. એજ વસ્તુસલામ.

ઈસમાઈલી ચાપુક ન . ૩ ને

અમામ

કાબાનું ઠેકાણું આવેલું લેખુ .

આ નાનકડાં પુસ્તકમાં નુરે હિદાયત માસિકમાં

ઈમામ કેવો જોઈએ ?

એ મથાળાં નીચે મીઠા કાબાએ વિવેચન કર્યું છે, તે બાબતમાં ઈસમાઈલીયા દીનનાં મોહકમ સિદ્ધાંતોની ઝળકતી રોશનીનું દર્શન કરાવ્યું છે. એક જગ્યાએ ઈમામની ઈસ્લામ, કુરઆન અને હદીસ વિરુદ્ધની માનીનતાનું અસરકારક અને સમજ પડે તેવી રીતે ખંડન કરેલું છે અને હાજર ઈમામની યનાષ સિદ્ધ થવાની અપુર્વ દલીલો કઠિકતી ઈસ્લામના મુદ્દાઓથી સ્પષ્ટ કરી છે.

કિમત એક આનો.

મળે—ધિ ઈસમાઈલી સાહિત્ય હતેજક મંડળ
ના સેક્રેટરી જાફરભાઈ શેરમહમદ,

નીશાનપાડા રોડ મુંબઈ-૬.

* ઈસ્નાશરીયોને પોતાનું નામ ઠેકાણું મોકલાવવાથી મફત માકલાવવામાં આવશે.

શરીયતીને શિક્ષા !

હકિકતી હૃદયના ઉદ્દગાર !

અનંતર કાવ્યમાંથી.

માહદા પરહોજ તકવા હકને તુજકો તો દીયા,
મુજકો બહારે બેળુદીમેં ઈશકને હે હુખો દીયા,
નાસહા મુજકો નસીહત કર ચુકે બસ ચુપ રહો,
અકલકા દક્તર શરાખે ઈશકસેં મેં ધો દીયા.
મા સેવક્ષા દિલસેં અપને દુર કર બેકા મેં.
તુખમ ઈશક અક્ષાહકા મેં દિલમેં અપને બો દીયા.
મોલવી સાહેબ કીતાબેં પઢકે ક્યા પાયા તુમે ?
ઈસ્મ વહે સીખો ખુદાને આરકુકો બો દીયા.
ઈસ્મ એક તુકતા હે સીખો “પીરસે” તુમ ઉસકા બેદ,
ઈસ્મ બાહેર હે હીબખ અકબર ચે તુમકો સો દીયા.

‘લા’ હો-ક્યા ઓર ક્યા ‘ઈલા’ હો ઓર હો ‘ઈલ્લિકલા’
બેદ જાસકા ખોલદો નો ઈલ્મ હકને હો દીર

“મદ્રા અરફ”કે કીતને અરકાં ખોલદો મવલાનાં તુંમ
રાસત ગોઈકા ઈલ્મ અલ્લાહને તુંમકો ગો દીર

ઈલ્મ ખાતનકો ન સીખા પીરશે અય બેનસીખ
ઈલ્મ બાહેરમેં તેં ગાપીલ કામર અપની ખોલશે

કંઝકે હર મરાઅલે પર ખુબ જખડા શોક
ખંજકો પાયા નહીં આર રંજ તું દિલકો દી

નહવમેંકી અક્લ સહવ ઓર સરકમેં ઈસરાફ કામર,
ગહવ જબ તક નહીં હુઆ શીર ખતકે મમરીફ રોદીયા.

નહનો અકરબ પઠકે કયું બુલા શીરે તું દર બ દર
નહનો અકરબ એમા દે જયું ગુલકે તઈ ખુશમે દીયા.

જોડદે શીરકો કુઈ ઓર દોખ હર નત વજેહ ચાર ?
દો મીમલ પરવાના આશક મેં નસીહત બહો દીયા.

“અનવરે” સરમસ્ત અપને પિયુંમે રંગ ખેલકર,
મરમેં પાતક ખુદકો રંગ મારેફતમેં બીગા દીયા.

* “ લા ઈલા ઇલ્લહનાહ ” નો હકિકતી અર્થ ૨
મજવા મંગાવો “ કદમતલ ઈસ્રાર ” કિમત રૂ૦ ૦
૬૦—ચિ ખોગ્ત સિંધી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, ૧૧૩ પાલખ
મહોલા મુઅઈ-૯.

